

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

تهیه شده در:

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم شعبه اصفهان
با همکاری مرکز ملی پاسخگویی به سؤالات دینی نمایندگی اصفهان

با کلیک بر روی هر سؤال به پاسخ آن منتقل خواهید شد.

۱. مفهوم مهدویت، آخرالزمان و پایان تاریخ چیست؟
۲. آیا همه مسلمانان به مهدویت اعتقاد دارند؟
۳. ویژگی‌های حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه چیست؟
۴. نشانه‌های ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه چیست؟
۵. نشانه‌های ظهور به چه کار می‌آید؟ (فلسفه نشانه‌های ظهور)
۶. مفهوم غیبت چیست؟ و چرا حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه غیبت کرده‌اند؟
۷. شرایط ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه چیست؟
۸. آیا امام زمان عجل الله تعالی فرجه ازدواج کرده‌اند و زن و فرزند دارند؟
۹. چرا حضرت ظهور نمی‌کنند؟ چقدر باید ظلم زیاد شود تا ایشان ظهور کنند؟
۱۰. نقش منتظران در دوران غیبت چیست؟ چه وظایفی بر عهده منتظران ظهور است؟
۱۱. چگونه می‌توان از فرقه‌های انحرافی در مهدویت پرهیز کرد؟
۱۲. دیدگاه دیگر ادیان در مورد مهدویت (منجی) چیست؟ آیا در سایر ادیان نیز مفهومی مشابه مهدویت وجود دارد؟
۱۳. حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه بعد از ظهور چه تغییراتی در جهان ایجاد می‌کنند؟
۱۴. نقش زنان در زمان غیبت (دوران انتظار) و زمان ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه چیست؟
۱۵. نقش دعا و توسل در دوران غیبت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه چیست؟ پس چرا هر چه دعا می‌کنیم فرج اتفاق نمی‌افتد؟
۱۶. در نامه‌ای از امام زمان عجل الله تعالی فرجه بیان شده است که اگر شیعیان ما یک‌پارچه وفادار به پیمان‌شان بودند، ظهور ما به تأخیر نمی‌افتاد. مراد از این پیمان چیست؟
۱۷. یعنی تا الان ۳۱۳ نفر برای حضرت، یار نشده‌اند که ایشان ظهور نمی‌کنند؟
۱۸. حوادث یمن و سوریه (سفیانی و یمانی) آیا زمینه ظهور یا مصداق ظهور حضرت می‌باشد؟
۱۹. آیا مهدویت تنها یک مفهوم دینی است یا به مسائل اجتماعی و سیاسی نیز مرتبط است؟
۲۰. آیا شیطان (ابلیس) به دست امام زمان عجل الله تعالی فرجه کشته خواهد شد؟ و اگر کشته شود این بی‌عدالتی نیست که مردم قبل از ظهور این قدر به چالش کشیده شدند و مردم بعد از ظهور راحتند؟

۱. مفهوم مهدویت، آخرالزمان و پایان تاریخ چیست؟

مهدویت یا به طور کلی «منجی گرایی»، اعتقادی است که به ظهور یک منجی الهی به نام مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه در آخرالزمان اشاره دارد که وظیفه دارد جهان را پر از عدالت کند و فساد و ظلم را از بین ببرد. این اعتقاد ریشه در کتب آسمانی و بشارت‌های پیامبران در سرتاسر تاریخ دارد. و به طور ویژه و خاص در احادیث و روایات اسلامی با تأکید و تکرار خاصی بیان شده است. در قرآن نیز به طور ضمنی در بیش از ۴۰۰ آیه به آن اشاره شده است. مستندات اصلی این مفهوم در احادیث پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و امامان شیعه آمده است.

"آخرالزمان" به دوره‌ای اشاره دارد که در پایان دنیا یا تاریخ بشر رخ می‌دهد و در بسیاری از ادیان و مذاهب به عنوان دوره‌ای پیش‌بینی شده است که شامل وقوع حوادث مهم و بزرگی است. این مفهوم در ادیان ابراهیمی مانند یهودیت، مسیحیت، و اسلام وجود دارد و هر دین دیدگاه‌های خاص خود را در مورد این دوره دارد.

پایان تاریخ، بیشتر با فرانسیس فوکویاما، فیلسوف و نظریه‌پرداز سیاسی آمریکایی، در کتاب خود "پایان تاریخ و آخرین انسان" (۱۹۹۲) مطرح شد و سینمای هالیوود به آن دامن زد و آنرا در دنیا جا انداخت. که معتقد است لیبرال دموکراسی به عنوان آخرین شکل حکومت بشری، با پایان جنگ سرد و فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، به پیروزی رسیده است. او معتقد است که تاریخ به معنای مبارزه ایدئولوژیک به پایان رسیده و لیبرال دموکراسی به عنوان بهترین و نهایی‌ترین شکل حکومت بشری به تثبیت رسیده است.

۲. آیا همه مسلمانان به مهدویت اعتقاد دارند؟

بله، اما با تفاوت‌های جزئی. شیعیان اعتقاد دارند که حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه از نسل امام حسن عسکری علیه السلام و دوازدهمین امام است که نیمه شعبان ۲۵۵ هجری قمری متولد شده و الان در غیبت به سر می‌برد و در آینده ظهور خواهد کرد. اهل سنت نیز به مهدویت و منجی اعتقاد دارند، اما معتقدند در آخرالزمان از نسل پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، فاطمه زهرا علیها السلام و امام حسین یا امام حسن علیهما السلام به دنیا خواهد آمد.

۳. ویژگی‌های حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه چیست؟

حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه به عنوان امام، دارای ویژگی‌هایی ائمه دیگر هستند همچون عصمت، عدالت، علم لدنی و الهی، منصوب از طرف خداوند نه انتخاب بشریت (رأی‌گیری و دموکراسی)، شجاعت و تقوا است. او از نسل پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و امام علی علیه السلام است و با ظهور خود جهان را پر از عدالت خواهد کرد. این ویژگی‌ها در احادیث و روایات معتبر اسلامی بیان شده است. برخی ویژگی‌های بارز حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه عبارت است از:

علم و حکمت بی‌نهایت: حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه دارای علم و حکمت بی‌نهایت هستند که از جانب خداوند به ایشان عطا شده است. ایشان به تمامی امور جهان آگاهی دارند و توانایی هدایت مردم را به بهترین نحو دارند.

عدالت و قضاوت صحیح: حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه با ظهور خود عدالت را در سراسر جهان برقرار خواهند کرد و قضاوت صحیح و الهی را بر مردم اعمال خواهند کرد.

شجاعت و قاطعیت: حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه دارای شجاعت و قاطعیت فراوانی هستند که ایشان را در مقابله با ظلم و فساد و برپایی عدالت یاری می‌دهد.

اما حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه در احادیث و روایات اسلامی دارای ویژگی‌ها و القاب متعددی هستند که هر کدام به بخشی از شخصیت و مأموریت ایشان اشاره دارد. در ادامه به برخی از مهم‌ترین ویژگی‌ها و القاب ایشان به همراه توضیح مختصری از هر کدام پرداخته می‌شود:

مهدی (هدایت‌شده): این لقب به معنای "هدایت‌شده" است و نشان‌دهنده این است که حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه توسط خداوند برای هدایت بشر انتخاب شده است؛ یعنی هدایت شده هدایت کننده.

قائم (قیام‌کننده): این لقب به معنای "قیام‌کننده" است و به قیام و برپایی عدالت توسط حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه اشاره دارد. ایشان برای برقراری عدالت و نابودی ظلم و فساد قیام خواهند کرد.

منتظر (انتظار کشیده): این لقب به معنای "انتظار کشیده شده" است و به دوره غیبت و انتظار ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه اشاره دارد. مؤمنان در انتظار ظهور ایشان هستند تا جهان را پر از عدالت کنند. هر چند خود حضرت هم مثل خداوند منتظر هستند. (إِنَّمَا الْغَيْبُ لِلَّهِ فَانْتَبِهُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَبِهِينَ / یونس: ۲۰ و ۱۲۰)

بقیه الله (باقی مانده خدا): این لقب به معنای "باقی مانده حجت‌های خداوند" است و نشان‌دهنده این است که حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه به عنوان آخرین امام و حجت باقی مانده از نسل پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است.

صاحب الزمان (صاحب زمان): این لقب به معنای "صاحب زمان" است و نشان‌دهنده این است که حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه در دوران غیبت و ظهور، صاحب و مدیریت کننده زمان هستند.

حجه الله (حجت خدا): این لقب به معنای "حجت خدا" است و نشان‌دهنده این است که حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه به عنوان حجت و دلیل الهی برای اثبات حقانیت دین اسلام در زمین حضور دارند.

خاتم الائمه (خاتم امامان): این لقب به معنای "خاتم امامان" است و به این معناست که حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه آخرین امام از سلسله امامان معصوم هستند.

این‌ها تعدادی از ویژگی‌ها و القاب حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه هستند که در احادیث و روایات اسلامی به آن‌ها اشاره شده است.

۴. نشانه‌های ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه چیست؟

منظور از علایم ظهور، نشانه‌هایی است که نزدیک شدن ظهور را نشان می‌دهند و به وسیله آن‌ها می‌توان امام مهدی عجل الله تعالی فرجه را از مدعیان دروغین شناسایی کرد. علامت یا نشانه چنان که پیداست، کارکردی جز حکایت‌گری ندارد؛ مانند سپیدی مو که علامت پیری است و زردی رخ که نشانه بیماری است. بنابراین: با تحلیل ماهیت علایم

ظهور، در می یابیم که علائم ظهور، نسبت به ظهور رابطه سببی و مسببی ندارند (علت و سبب تحقق ظهور نیستند) بلکه تنها جنبه اعلام و کاشفیت دارند؛ یعنی تحقق آن ها کاشف از این واقعیت است که ظهور نزدیک شده است. به تعبیر دیگر، نشانه های ظهور، رخدادهایی هستند برای اعلام عمومی نزدیک شدن ظهور و ایجاد آمادگی روانی مردم برای استقبال از ظهور مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشریف. (شهید صدر، تاریخ غیبت کبری، ص ۸-۳۹۶).

نشانه های ظهور به دودسته نشانه های حتمی و غیر حتمی تقسیم می شوند. برخی از عالمان و دانشمندان تا ۳۹۰ نشانه غیر حتمی از روایات استخراج کرده اند. (آیت الله ناصر، کتاب آب حیات) برخی از این نشانه ها شامل ظهور فساد و ظلم در جهان، بروز جنگ ها و فتنه ها، ظهور دجال و بازگشت مسیح عَلَيْهِ السَّلَام می باشند. منابع اصلی این نشانه ها در کتاب های حدیثی و روایی معتبر موجود است.

اما علائم و نشانه های حتمی بین ۴ تا ۷ نشانه بیان شده است. نشانه های حتمی ظهور حضرت مهدی عَلَيْهِ السَّلَام در روایات اسلامی به عنوان علائم حتمی ظهور شناخته می شوند که پیش از ظهور آن حضرت رخ خواهند داد. این نشانه ها به طور گسترده ای در کتب حدیثی معتبر شیعه و اهل سنت آمده اند و برخی از مهم ترین آن ها عبارتند از:

صیحه آسمانی: صیحه آسمانی یا ندای آسمانی نیز از نشانه های حتمی ظهور است. بر اساس روایات، ندایی از آسمان به زبان واضح و روشن همه مردم را به حقانیت امام مهدی عَلَيْهِ السَّلَام دعوت می کند و به آن ها بشارت ظهور را می دهد.

بر اساس احادیث و روایات اسلامی، علاوه بر ندای آسمانی که نشانه حتمی ظهور حضرت مهدی عَلَيْهِ السَّلَام است، ندای دیگری نیز وجود دارد که به آن "ندای شیطانی" یا "ندای زمینی" می گویند. این ندای شیطانی به منظور ایجاد فتنه و فریب مردم توسط شیطان یا شیاطین مطرح می شود و تلاش می کند تا مردم را از ایمان و حقانیت دور کند. احادیث و روایات متعددی در کتب حدیثی به موضوع ندای شیطانی اشاره کرده اند. به عنوان مثال، در کتاب "الغیبه" نوشته شیخ طوسی آمده است:

"اذا نادى مُنادٍ مِنَ السَّمَاءِ إِنَّ الْحَقَّ فِي آلِ مُحَمَّدٍ يَسْمَعُهُ مَنْ بِالْمَشْرِقِ وَمَنْ بِالْمَغْرِبِ، فَلَاتَبْقَى نَائِمَةٌ إِلَّا اسْتَيْقَظَتْ، وَلَا قَائِمَةٌ إِلَّا قَعَدَتْ، وَلَا قَائِدَةٌ إِلَّا قَامَتْ عَلَى رِجْلَيْهَا مِنْ ذَلِكَ الصَّوْتِ... وَأَذَا نَادَى مُنَادٍ مِنَ الْأَرْضِ إِنَّ الْحَقَّ فِي آلِ عِيسَى، وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى: إِنَّ الْحَقَّ فِي آلِ فُلانٍ" (شیخ طوسی، الغیبه، ص ۴۶۱)

"وقتی که ندا دهنده ای از آسمان ندا دهد که حق با آل محمد است، همگان از مشرق و مغرب آن را خواهند شنید. و ندای دیگری از زمین ندا دهد که حق با آل عیسی یا با آل فلان است."

خروج سفیانی: یکی از نشانه های حتمی ظهور، خروج سفیانی است. او فردی از نسل ابوسفیان خواهد بود که در منطقه شام (سوریه) ظهور می کند و فتنه ها و جنگ های بزرگی به راه می اندازد. در نهایت، او توسط امام مهدی عَلَيْهِ السَّلَام شکست خواهد خورد.

خسف بیداء: از دیگر نشانه‌های حتمی ظهور، حادثه خسف بیداء است. بر اساس روایات، لشکری که به قصد نابودی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه حرکت می‌کند، در منطقه‌ای به نام بیداء (بیابان بین مکه و مدینه) فرو می‌رود و نابود می‌شود.

خروج یمانی: یمانی یکی دیگر از نشانه‌های حتمی ظهور است. او فردی از یمن خواهد بود که به حق دعوت می‌کند و مردم را به اطاعت از امام مهدی عجل الله تعالی فرجه فرا می‌خواند. یمانی نقش مهمی در آماده‌سازی ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه دارد.

قتل نفس زکیه: قتل نفس زکیه (جوان پاک و بی‌گناه) نیز از نشانه‌های حتمی ظهور است. او در مکه و نزدیکی کعبه به شهادت می‌رسد و این واقعه یکی از نشانه‌های نزدیک بودن ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه است.

این نشانه‌ها به عنوان علائم حتمی ظهور شناخته می‌شوند و در منابع حدیثی معتبر به آن‌ها اشاره شده است. با این حال، زمان دقیق رخداد این نشانه‌ها تنها در علم خداوند است و نمی‌توان به طور دقیق آن‌ها را پیش‌بینی کرد. (منابع کتب حدیثی شیعه: کتاب "الغیبه" نوشته شیخ طوسی، "کمال‌الدین و تمام‌النعمة" نوشته شیخ صدوق. کتب حدیثی اهل سنت: صحیح بخاری، صحیح مسلم، سنن ابوداود)

البته تمرکز بر نشانه‌های ظهور به جای شرایط ظهور و اصول حاکم، یک اشتباه جدی راهبردی و استراتژیکی است که علاوه بر ایجاد انحرافات، موجب تأخیر در ظهور هم می‌شود. جواب بیشتر این مطلب در دو سؤال بعدی می‌آید.

۵. نشانه‌های ظهور به چه کار می‌آید؟ (فلسفه نشانه‌های ظهور)

اگر ما به کمک هدایت‌های دین و اصول حاکم بر حرکت می‌توانیم وظیفه خود را در همه شرایط و موقعیت‌ها به دست آوریم و با زمینه‌سازی ظهور، به سمت ظهور برویم، طرح نشانه‌های ظهور با چه هدفی انجام گرفته است و پیشوایان معصوم علیهم السلام با بیان نشانه‌های ظهور به دنبال چه مقصدی بوده‌اند؟

به این پرسش می‌توان پاسخ داد که نشانه‌های ظهور دست کم در دو موضع می‌توانند ثمربخش باشند:

۱. موضع نخست جایی است که مردم به دلیل اهمال متصدیان امر تبلیغ دین، یا به دلیل غفلت خودشان از این اصول، بینات و معیارها بی‌اطلاع باشند؛

۲. و موضع دوم جایی است که به دلیل گرفتار شدن در دام شبهات و باجوسازی جبهه باطل و پیچیدگی شرایط، نتوانند بر اساس معیارها و ضوابط به هدایت برسند.

در این جاست که علایم می‌توانند راه‌گشا باشند و به کمک آنها می‌توان جهت درست حرکت را دریافت. برای توضیح بیشتر می‌توان از اقدامات مشابهی که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در دوران فتنه انجام داد یاد کرد. چنان که می‌دانیم رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله بارها درباره امامت و جانشینی امیرالمؤمنین علیه‌السلام سخن گفتند و با بینات و هدایت‌های خود این مسئله را برای مردم توضیح دادند و حقانیت امیرالمؤمنین علیه السلام و لزوم پیروی مردم

از ایشان پس از رحلت خود را تا آن جا که میسور بود بازگو کردند. این هدایت‌ها و بینات آن قدر زیاد بودند که اگر کسی واقعاً به دنبال شناخت حق بود، با مراجعه به برخی از آنها می‌توانست بدان دست یابد. با این حال، آن حضرت در کنار این روشن‌گری‌ها و ارانۀ ضوابط، نشانه‌هایی نیز بیان فرمودند. برای مثال، از عمار به عنوان نشانهٔ جبههٔ حق یاد کردند و با جملهٔ معروف «تَقْتُلُ عَمَّاراً الْفِتْنَةَ الْبَاغِيَةَ» (شیخ صدوق، عیون اخبار الرضا، ج ۱، ص ۶۸) به مسلمانان فهماند که هر گاه در فضای فتنه از شناخت حق و باطل ناتوان شدند، بدانند گروهی که عمار را می‌کشد، جبههٔ باطل است. یا در جایی دیگر از سگان حؤب یاد کرد و این که زنی که سگ‌های حؤب بر او پارس می‌کنند در مسیر حق گام بر نمی‌دارد. (سید مرتضی، رسائل المرتضی، ج ۴، ص ۶۴) در جایی دیگر بر راست‌گویی ابوذر تأکید کرد تا هنگامی که ابوذر با زبان گویایش از انحراف عثمان می‌گوید، مردم فتنه زده بتوانند راه را از چاه بازشناسند و چنین فرمود:

مَا أَطَّلَتِ الْخَضْرَاءُ وَلَا أَقَلَّتِ الْغُبْرَاءُ عَلَى ذِي لَهْجَةٍ أَصْدَقَ مِنْ أَبِي ذَرٍّ؛ (شیخ صدوق، علل الشرایع، ج ۱، ص ۱۷۶)
آسمان سبز سایه نیفکنده و کرهٔ خاک بر روی خود حمل نکرده صاحب لهجه‌ای راست‌گوتر از ابوذر.

روشن است که وجود این نشانه‌ها به معنای بی‌نیازی از بینات و معیارها نیست و بدین معنا نیست که پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم برای تشخیص حق از باطل روشن‌گری فرموده است، بلکه به گواهی تاریخ، آن حضرت در طول دوران رسالت خود بارها معیارها را فرموده بود. با این حال، در کنار آنها به عنوان مکمل، نشانه‌هایی نیز قرار داد تا در وقت ضرورت برای کسانی که از اصول و معیارها بی‌اطلاعند، یا گرفتار شبهاتند و در فضای غبار آلودی که دشمن ایجاد کرده نمی‌توانند فهم درستی از معیارها داشته باشند، بتوانند مسیر حق را شناسایی کنند.

نشانه‌های ظهور نیز در کنار اصول و ضوابط دین، نقش متمم و کمکی دارند و می‌توانند در هنگام جهل یا سیطرهٔ شبهات مفید بوده و کارکرد سلبی و ایجابی داشته باشند. در پرتو کارکرد سلبی آن می‌توان مدعیان دروغین را شناخت و دروغ‌گسانی که پیش از تحقق نشانه‌های حتمی ادعای مهدویت دارند را شناسایی کرد و در کارکرد ایجابی آن می‌توان به امید و تسریع در آمادگی و... رسید. اما باز هم باید تأکید کرد که اینها فقط نقش مکمل را دارند و توجه استقلالی به نشانه‌ها کاملاً خطرناک و یا بی‌فایده است. و نقش اصلی در هدایت به عهدهٔ همان اصول و ضوابطی است که در دین وجود دارد؛ اصول و ضوابطی که مربوط به همهٔ زمان‌ها و مکان‌ها و همهٔ شرایط و از جمله دورهٔ غیبتند.

۶. مفهوم غیبت چیست؟ و چرا حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه غیبت کرده‌اند؟

مفهوم غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه یکی از اعتقادات بنیادی شیعه است که به معنای پنهان شدن امام دوازدهم از انظار عمومی و زندگی ناشناخته ایشان است. این مفهوم را از روایات معصومین علیهم‌السلام و نوشتارهای کلامی و عقلانی شیعه می‌توان این‌گونه توضیح داد که ۱. امام زمان عجل الله تعالی فرجه در نیمه شعبان سال ۲۵۵ هجری قمری متولد شدند ۲. پس ایشان

وجود دارند(به تعبیر آیه‌الله جوادی آملی: موعود موجود) ۳. در بین ما و جوامع انسانی هم حضور دارند(در چند روایت حضور ایشان در حج مسلمانان، بازارها و... بیان شده است) ۴. حتی دیده هم می‌شوند ۵. فقط شناخته نمی‌شوند.

براین اساس، مفهوم غیبت یعنی پرده و حجابی که خداوند بر قوه شناخت انسان‌ها کشیده تا زمانی که شرایط ظهور حضرت فراهم شود آن‌گاه به اذن الهی با فراهم شدن شرایط ظهور، ایشان شناخته می‌شوند. دقیقاً مثل حضرت یوسف علیه‌السلام که بین مردم مصر و بین برادران خود، پیامبر بود و حضور هم داشت، دیده هم می‌شد ولی شناخته نمی‌شد تا شرایط ظهور ایشان فراهم شد و به اذن خدا خود را معرفی و جایگاه و شأن خود را ظاهر و آشکار نمودند.

این غیبت به دو دوره "غیبت صغری" و "غیبت کبری" تقسیم می‌شود.

غیبت صغری (غیبت کوتاه مدت): مدت: از سال ۲۶۰ هجری قمری (شهادت امام حسن عسکری علیه‌السلام) تا سال ۳۲۹ هجری قمری ادامه داشت. ویژگی اصلی این دوره این است که، امام مهدی علیه‌السلام از طریق نایبان خاص خود با شیعیان در ارتباط بود. این نایبان چهار نفر بودند که به "نواب خاص" معروف‌اند: عثمان بن سعید، محمد بن عثمان، حسین بن روح، و علی بن محمد سمري. (روایاتی که در کتب حدیثی معتبر مانند "الکافی" نوشته شیخ کلینی و "الغیبه" نوشته شیخ طوسی آمده‌اند)

غیبت کبری (غیبت بلند مدت): مدت آن از سال ۳۲۹ هجری قمری تا کنون ادامه دارد. ویژگی اصلی این دوره، عبارت است از اینکه امام مهدی علیه‌السلام هیچ نایب خاصی ندارد؛ چون آشکار نشدن لازم‌تر است. (به تعبیر خود امام زمان عج: فقد وقعت الغیبه التامه فلا ظهور الا بعد اذن الله تعالی ذکره. شیخ صدوق، کمال الدین و اتمام النعمه، ص ۵۱۶) و وظیفه هدایت و رهبری شیعیان بر عهده علمای دین و فقهاست. (احادیثی که در کتب معتبر شیعی مانند "بحارالانوار" نوشته علامه مجلسی و "الارشاد" نوشته شیخ مفید آمده‌اند. منابع بیشتر برای مطالعه کتاب "الغیبه" نوشته شیخ طوسی؛ کتاب "الکافی" نوشته شیخ کلینی؛ کتاب "الارشاد" نوشته شیخ مفید؛ کتاب "بحارالانوار" نوشته علامه مجلسی)

بر اساس توضیحی که راجع به مفهوم غیبت حضرت مهدی علیه‌السلام داده شد الان می‌توان راحت‌تر دلایل غیبت ایشان را فهمید که به آنها فلسفه غیبت هم گفته می‌شود، از جمله حفظ جان ایشان از خطرات، آماده‌سازی زمینه‌های ظهور و آزمودن ایمان مسلمانان. این دلایل در احادیث و روایات معتبر آمده است و علمای اسلامی نیز به تحلیل و توضیح این دلایل پرداخته‌اند.

الف. حفظ جان امام: یکی از دلایل اصلی غیبت امام زمان علیه‌السلام حفظ جان ایشان از خطرات و تهدیدات است؛ چون ایشان بقیه‌الله علیه‌السلام هستند و آخرین حجت خداوند در بین زمینیان هستند امامان معصوم (علیهم‌السلام) به عنوان نماد عدل و راستی در جهان، هدف از غیبت آنها حفظ این ویژگی‌ها و امان ایشان از دست دشمنان است.

ب. **آزمایش بندگان:** غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه به عنوان یک آزمایش برای بندگان خداوند نیز محسوب می‌شود. این آزمایش به مؤمنان اجازه می‌دهد تا ایمان و صبر خود را آزمایش کنند و در مواجهه با مشکلات و فتنه‌ها، صبر و استقامت را به نمایش بگذارند.

ج. **آماده‌سازی جهان برای ظهور:** غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه فرصتی است تا جهانیان با خودسازی و دگرسازی و رسیدن به رشد و درک و فهم، آماده پذیرش مدیریت این انسان کامل و آخرین حجّت خداوند شوند. (شیخ صدوق، کمال‌الدین و تمام‌النعمه، باب ۱۴، حدیث ۸ و ۹)

۷. شرایط ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه چیست؟

بعد از آنکه گفته شده تمرکز و توجه بر علائم و نشانه‌های ظهور برای ظهور حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه و برپایی حکومت صالحان فایده آن‌چنانی ندارد و ما به جای تمرکز بر علائم و نشانه‌های ظهور باید بر شرایط ظهور تمرکز کنیم، اکنون وقت آن است تا به شرایط و زمینه‌های تحقق ظهور پردازیم.

به‌طور کلی از تفحص در آیات قرآن و روایات به چهار شرط و زمینه برای ظهور حضرت، برپایی عدالت و حکمرانی صالحان رسیدیم؛ ۱. وجود برنامه جامع الهی ۲. مجری این برنامه الهی ۳. وجود یاران کافی ۴. آمادگی جهانی.

توضیح اینکه به تعبیر بنده دو شرط آسمانی است و دو شرط زمینی. دو شرطی که آسمانی و مربوط به خداوند و ولیّ اوست هزار و اندی سال است آماده است؛ برنامه جامع و کامل الهی برای مدیریت و سیاست دنیا و آخرت انسان، قرآن کریم است که حدود ۱۴۰۰ سال است نازل شده و آماده هست. و مجری این برنامه هم پیامبر اکرم و ائمه اطهار هستند که آخرین آنها امام زمان عج است و قبل از امام زمان به خاطر نبود یار و یاور کافی و عدم پذیرش مردم و امت‌ها، کامل اجرا نشده است ولی مجری آخر و اجرا کننده این برنامه الهی به صورت کامل، امام زمان عج هستند که در نیمه شعبان ۲۵۵ هجری در شهر سامرا متولد شدند. در نتیجه خدا و امام زمان عجل الله تعالی فرجه، هزار و اندی سال است منتظر آمدن ما هستند و ظاهراً ما غایب از میدان هستیم نه امام زمان عجل الله تعالی فرجه!

اما دو شرطی که زمین و مربوط به ماست هنوز فراهم نشده است که یکی آمادگی جهانی است و یکی وجود و تربیت یاران کافی. آمادگی و پذیرش عمومی: جوامع و مردم باید آماده و پذیرای ظهور امام باشند. این آمادگی ممکن است شامل رشد فکری، معنوی و اجتماعی جوامع باشد. جهان باید به درجه‌ای از رشد و درک برسد که بتواند تحولات گسترده‌ای را که با ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه همراه است، بپذیرد و همراهی کند.

وجود یاران شایسته: باید افرادی وجود داشته باشند که بتوانند امام مهدی عجل الله تعالی فرجه را در برقراری عدالت و اصلاح جوامع یاری دهند. این یاران باید دارای ایمان قوی و صفات برجسته اخلاقی باشند. که حلقه اول و اصلی یاران حضرت ۳۱۳ نفرند، حلقه دوم ۱۰ تا ۱۵ هزار نفر و حلقه سوم تا ۱۰۰ هزار نفر در روایات بیان شده‌اند. به عبارت دیگر در عین فراگیر شدن ظلم، لازم نیست تک تک افراد ظالم شوند تا حضرت ظهور کنند؛ اگر این گونه باشد

پس چه کسی حضرت را یاری کند؟! بلکه باید مردم جهان در یک دوره زمانی به چنان رشد و فهم و درکی برسند که اولاً پذیرای چنین ولیّ خدا باشند و ثانیاً حدود ۱۱۰ هزار یار و نخبه در درجات و لول‌های مختلف تحویل حضرت دهند.

۸. آیا امام زمان عجل الله تعالی فرجه الیه ازدواج کرده اند و زن و فرزند دارند؟

موضوع ازدواج و داشتن زن و فرزند حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه در منابع معتبر اسلامی به وضوح بیان نشده است لذا نظرات مختلفی در این باره وجود دارد. برخی از علما و محققین معتقدند که امام زمان عجل الله تعالی فرجه الیه به دلایل امنیتی و حفظ جان، در دوران غیبت ازدواج نکرده و زن و فرزند ندارند؛ چون ازدواج و زن و فرزند داشتن، منافات با اصل و فلسفه غیبت (شناخته نشدن) دارد.

در برخی احادیث به اشاراتی در این باره پرداخته شده است، اما به دلیل عدم قطعیت و اختلاف در تفسیر این احادیث، نمی‌توان به طور قطعی اظهار نظر کرد. به عنوان مثال، در کتاب "کمال‌الدین و تمام‌النعمه" اثر شیخ صدوق آمده است که امام زمان عجل الله تعالی فرجه الیه در دوران غیبت صغری و کبری زندگی مخفیانه‌ای دارند و به دلیل تهدیدات و خطرات احتمالی، ازدواج نکرده‌اند.

در مقابل، برخی از محققین نیز بر این باورند که امام زمان عجل الله تعالی فرجه الیه ممکن است ازدواج کرده و فرزندی داشته باشند. این گروه به دلایل عمومی ازدواج تمسک کرده‌اند مثل این روایت مشهور پیامبر اکرم که فرمودند: النکاح سنتی و من رغب عن سنتی فلیس منی؛ ازدواج سنت و روش من است و هر کس ازدواج نکند از من نیست اما به دلیل حفظ اسرار و جلوگیری از خطرات، اطلاعات دقیقی در این باره منتشر نشده است.

به طور کلی، این موضوع همچنان مورد بحث و تفسیر است و نمی‌توان به طور قطعی اظهار نظر کرد. در هر صورت، وظیفه منتظران حفظ ایمان و آمادگی برای ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه است.

در بین علما و دانشمندان، آیه‌الله ناصری رحمته الله علیه، یک وجه جمعی داشتند که می‌فرمودند: حضرت طبق سنت جدشان در غیبت صغری ازدواج نموده، فرزندی هم داشته‌اند ولی چون عمر آنها مثل حضرت نبوده از دنیا رفته‌اند. ولی در غیبت کبری که شرایط حادث‌تر و سخت‌تر است ازدواج نکرده و زن و فرزند ندارند. و به قول پیامبر در خطبه حجة الوداع، همواره ۳۰ نفر از انسان‌های مؤمن خاص در خدمت ایشان هستند. (این مطلب را نگارنده در مسجد کمرزین اصفهان از ایشان شنیدم)

۹. چرا حضرت ظهور نمی‌کنند؟ چقدر باید ظلم زیاد شود تا ایشان ظهور کنند؟

ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه یک واقعه الهی، جهانی و بسیار بزرگ و پیچیده است و تنها خداوند از زمان دقیق آن آگاه است. با این حال، در روایات و احادیث اسلامی به برخی از علل و شرایط تأخیر در ظهور و علل غیبت

حضرت اشاره شده است: مثل شهید کردن حضرت، نبود یاور کافی، نپذیرفتن حکم و ولایت ایشان، آماده نبودن جهان و... .

اما در مورد میزان ظلم، که در روایات آمده است ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه زمانی خواهد بود که ظلم و فساد در جهان به اوج خود برسد و مردم به شدت نیازمند برپایی عدالت باشند، این وضعیت نشان‌دهنده آمادگی جامعه برای پذیرش حکومت عدل الهی است. و فراگیر شدن ظلم یکی از علائم و نشانه‌های ظهور است نه یکی از شرایط آن! از دو سه سوال قبل معلوم می‌شود برخی افراد و گروه‌ها، این روایات را جزو شرایط ظهور به حساب آورده‌اند (مثل انجمن حجّیه) در حالی که فراگیری و زیاد شدن ظلم، از علائم ظهور است. و برای ظهور همان‌طور که در جواب سوال شرایط ظهور گفته شد، باید شرایط و زمینه‌های ظهور فراهم شود.

۱۰. نقش منتظران در دوران غیبت چیست؟ چه وظایفی بر عهده منتظران ظهور است؟

از بحث شرایط ظهور می‌فهمیم نقش منتظران (شیعیان و دوستان امام مهدی عجل الله تعالی فرجه) در دوران غیبت بسیار مهم و حیاتی است. منتظران به عنوان افرادی که ایمان به ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه دارند، وظایف و مسئولیت‌های خاصی بر عهده دارند که در خودسازی و دگرسازی خلاصه می‌شود و آنها عبارتند از:

تقویت ایمان و تقوا: منتظران باید بر روی تقویت ایمان و تقوای خود کار کنند تا آماده پذیرش امام مهدی عجل الله تعالی فرجه باشند.

گسترش فرهنگ انتظار: با معرفی و آموزش مفاهیم مرتبط با مهدویت و انتظار به دیگران، می‌توان به گسترش فرهنگ انتظار کمک کرد. این آموزش می‌تواند شامل بحث‌های دینی، برگزاری جلسات مذهبی و انتشار مقالات و کتاب‌ها باشد.

عمل به دستورات دین: منتظران باید به دستورات دینی و احکام اسلامی عمل کنند و به این ترتیب جامعه‌ای مبتنی بر عدالت و تقوا بسازند.

حفظ وحدت و همبستگی: ایجاد وحدت و همبستگی در میان مسلمانان و جلوگیری از تفرقه و اختلاف می‌تواند به تقویت جامعه اسلامی کمک کند و زمینه‌ساز ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه باشد.

یارگیری و تربیت نسل‌های بعدی: تربیت نسل‌های بعدی بر اساس ارزش‌های دینی و اصول مهدوی می‌تواند به ایجاد جامعه‌ای آماده برای ظهور کمک کند.

دعا و توسل: منتظران باید دعا و توسل به امام مهدی عجل الله تعالی فرجه را در برنامه‌های روزانه خود قرار دهند و از خداوند برای تسریع در ظهور ایشان دعا کنند.

این وظایف و مسئولیت‌ها می‌توانند به ایجاد جامعه‌ای آماده و پذیرای ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه کمک کنند و نقش مهمی در دوران غیبت ایفا نمایند.

سید محمد تقی موسوی اصفهانی در کتاب مکمال المکارم حدود ۳۶۰ وظیفه برای منتظران در زمان غیب امام زمان عج بیان کرده که این کتاب بارها به زبان های مختلف چاپ شده و خلاصه هم شده که مجموع این وظایف را می توان در چند وظیفه خلاصه کرد: شناخت و معرفت حضرت چه برای خود چه دیگر انسان ها؛ که خود این **شناخت دو گونه هست**: معرفت شناسنامه ای که نام حضرت، پدر، مادر و... چی هست و معرفت حقیقی نسبت به جایگاه حقیقی و حقوقی امام زمان عجل الله تعالی فرجه مثل امام بودن ایشان، واسطه فیض بودن، هادی الهی بودن، استاد سالکان کوی الهی و... که یکی از کتاب های خوب و مفید در این زمینه، کتاب «مبانی معرفتی مهدویت» از استاد طاهرزاده هست.

وظیفه دوم انس و ارتباط شبانه روزی و در اوقات خاص با امام زمان عج هست که منتظر نباید حضور ایشان را در عالم و زندگی خود فراموش کند و دچار غفلت شود البته با منطبق بده کاری نه طلب کاری. سوم تنظیم سبک زندگی مطابق با رضایت امام زمان عج؛ کسب درآمد، خوراک، پوشاک، خواب، بیداری، حرف زدن، سکوت کردن، و... که این امر انجام نمی شود مگر با تبعیت از فقه محمد و آل محمد.

۱۱. چگونه می توان از فرقه های انحرافی در مهدویت پرهیز کرد؟

پرهیز از فرقه های انحرافی در مهدویت نیازمند داشتن دقت و آگاهی بالا است. در اینجا چند راهکار برای جلوگیری از افتادن در دام این فرقه ها را ذکر می کنیم:

مطالعه منابع معتبر: از منابع و کتب معتبر و تایید شده توسط علمای دینی بهره گیری کنید. احادیث و روایات معتبر درباره مهدویت در کتب معتبر اسلامی آمده است و باید از آن ها استفاده کنید.

مشاوره با علمای معتبر: با علمای معتبر و مطلع در زمینه مهدویت مشاوره کنید و سوالات خود را با آنان در میان بگذارید. این علمای دینی می توانند راهنمایی های صحیح و مطمئنی ارائه دهند.

اجتناب از منابع نامعتبر: از منابع نامعتبر و ناشناخته که ممکن است باعث انحراف شوند دوری کنید. در دنیای امروز، اطلاعات زیادی در دسترس است که همه آن ها معتبر نیستند.

شناخت علائم و نشانه های ظهور: با مطالعه و آگاهی از علائم و نشانه های ظهور، در کنار پابندی به اصول و در نظر داشتن شرایط ظهور، می توان از افتادن در دام ادعاهای دروغین و فرقه های انحرافی پرهیز کرد.

تقویت ایمان و معنویت: با تقویت ایمان و معنویت خود، می توانید در مقابل فتنه ها و انحرافات مقاومت کنید. داشتن ایمان قوی به مبانی دین و آموزه های اسلامی می تواند شما را از انحرافات دور نگه دارد.

آگاهی از ترفندهای فرقه های انحرافی: با شناخت روش ها و ترفندهایی که این فرقه ها برای جذب افراد استفاده می کنند، می توانید از آن ها دوری کنید و دیگران را نیز آگاه کنید.

این راهکارها می توانند به شما کمک کنند تا از افتادن در دام فرقه های انحرافی در مهدویت جلوگیری کنید و به راه درست و معتبر ایمان داشته باشید.

به طور کلی همه انسان‌ها در هر کاری یا تخصص لازم را دارند و به تخصص خود تکیه می‌کنند یا در صورت تخصص لازم در هر کار، رشته یا فنی، به متخصص آن فن رجوع می‌کنند. در زمینه مهدویت هم امر به همین منوال است.

۱۲. دیدگاه دیگر ادیان در مورد مهدویت (منجی) چیست؟ آیا در سایر ادیان نیز مفهومی مشابه مهدویت وجود دارد؟

بله، در بسیاری از ادیان رایج، مفهومی مشابه به مهدویت و منجی وجود دارد. هر دین به نوعی به ظهور یک منجی برای اصلاح و برقراری عدالت در جهان اعتقاد دارد. در ادامه به برخی از این مفاهیم در ادیان مختلف اشاره می‌کنم:

مسیحیت: در مسیحیت، اعتقاد به بازگشت حضرت عیسی مسیح علیه السلام وجود دارد. مسیحیان باور دارند که عیسی مسیح باز خواهد گشت و جهان را از ظلم و فساد نجات خواهد داد و عدالت را برقرار خواهد کرد. این مفهوم به عنوان "بازگشت دوم" (Second Coming) شناخته می‌شود.

یهودیت: در یهودیت، مفهومی مشابه به نام "ماشیح" (Mashiach) یا مسیح یهودی وجود دارد. یهودیان منتظر ظهور ماشیح هستند که به عنوان منجی و مصلح بزرگ، ملت یهود را نجات داده و عدالت و صلح را در جهان برقرار خواهد کرد.

صهیونیسم یکی از جنبش‌های سیاسی و ملی‌گرایانه در میان یهودیان است که هدف اصلی آن تأسیس و حمایت از کشور یهودی در سرزمین فلسطین بود. صهیونیسم نیز در این راستا به بازگشت یهودیان به سرزمین اسرائیل و بازسازی معبد مقدس در اورشلیم (قدس) به عنوان مقدمه‌ای برای ظهور ماشیح اعتقاد دارد. این حرکت با تأکید بر بازگشت به سرزمین موعود و برقراری حکومت یهودی در آنجا، به نوعی در راستای عقاید آخرالزمانی و پایان تاریخ یهودیت قرار می‌گیرد.

زرتشتی‌گری: در دین زرتشتی، اعتقاد به ظهور یک منجی به نام "سوشیانت" (Saoshyant) وجود دارد. زرتشتیان باور دارند که سوشیانت در پایان زمان ظهور خواهد کرد و با نیروهای اهریمنی مبارزه کرده و جهان را از ظلم و فساد نجات خواهد داد.

هندوئیسم: در هندوئیسم، اعتقاد به ظهور "کالکی" (Kalki) وجود دارد. کالکی آخرین تجسم ویشنو (یکی از خدایان هندو) است که در پایان دوره کالی یوگا ظهور خواهد کرد و دنیا را از ظلم و فساد نجات خواهد داد.

بودیسم: در بودیسم، مفهوم منجی به صورت "مایتریا" (Maitreya) یا "می‌تریه" آمده است. می‌تریه به عنوان بودای آینده شناخته می‌شود که در آینده ظهور خواهد کرد و تعالیم بودا را دوباره به جهان آموزش خواهد داد و صلح و عدالت را برقرار خواهد کرد.

این مفاهیم نشان می‌دهند که بسیاری از ادیان به نوعی به ظهور یک منجی و مصلح در آینده اعتقاد دارند که وظیفه‌اش نجات بشر از ظلم و فساد و برقراری عدالت است.

۱۳. حضرت مهدی عجله الله تعالی فرجه الشريف بعد از ظهور چه تغییراتی در جهان ایجاد می‌کنند؟

بعد از ظهور حضرت مهدی عجله الله تعالی فرجه الشريف، بر اساس روایات و احادیث، تغییرات گسترده‌ای در جهان رخ خواهد داد. این تغییرات عمدتاً در زمینه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی خواهد بود. در زیر به برخی از این تغییرات اشاره می‌کنم:

برقراری عدالت کامل: یکی از مهم‌ترین تغییرات، برقراری عدالت مطلق در جهان است. حضرت مهدی عجله الله تعالی فرجه الشريف با از بین بردن ظلم و ستم، عدالت را در تمامی زمینه‌ها برقرار خواهند کرد. و عدالت زمینه و بستری است برای رشد تمام فضایل انسانی.

رفع فقر و بی‌عدالتی اقتصادی: با ظهور حضرت مهدی عجله الله تعالی فرجه الشريف، بی‌عدالتی‌های اقتصادی از بین خواهد رفت و ثروت به طور عادلانه در میان مردم تقسیم خواهد شد. فقر و گرسنگی نیز از بین خواهد رفت.

ترویج اخلاق و معنویت: حضرت مهدی عجله الله تعالی فرجه الشريف با ترویج اصول اخلاقی و معنوی، مردم را به سمت تقوا و پرهیزگاری هدایت خواهند کرد. این امر باعث ارتقای سطح اخلاقی و معنوی جامعه خواهد شد.

گسترش علم و دانش: با ظهور حضرت مهدی عجله الله تعالی فرجه الشريف، علم و دانش به طور گسترده‌ای گسترش خواهد یافت و مردم به بهره‌برداری از دانش‌های جدید و پیشرفت‌های علمی ترغیب خواهند شد.

برقراری صلح و امنیت: با از بین رفتن ظلم و ستم و برقراری عدالت، صلح و امنیت در جهان برقرار خواهد شد. جنگ‌ها و خشونت‌ها به پایان خواهد رسید و مردم در آرامش زندگی خواهند کرد.

احیای ارزش‌های دینی: حضرت مهدی عجله الله تعالی فرجه الشريف با ترویج و احیای ارزش‌های دینی، مردم را به سمت دین و ایمان هدایت خواهند کرد و ارزش‌های دینی در جامعه تقویت خواهد شد.

وحدت و همبستگی جهانی: با ظهور حضرت مهدی عجله الله تعالی فرجه الشريف، اختلافات و تفرقه‌ها از بین خواهد رفت و وحدت و همبستگی میان مردم جهان برقرار خواهد شد.

این تغییرات به تدریج و با هدایت و رهبری حضرت مهدی عجله الله تعالی فرجه الشريف در جهان به وقوع خواهند پیوست و جهانی مبتنی بر عدالت، صلح و معنویت ایجاد خواهد شد.

۱۴. نقش زنان در زمان غیبت (دوران انتظار) و زمان ظهور حضرت مهدی عجله الله تعالی فرجه الشريف چیست؟

نقش زنان در زمان غیبت (دوران انتظار) مثل همه منتظران است که در سوال مربوط به وظایف منتظران توضیح داده شد. و همچنین نقش زنان در زمان ظهور حضرت مهدی عجله الله تعالی فرجه الشريف بسیار مهم و برجسته است. بر اساس روایات و

احادیث اسلامی، زنان به عنوان یاران و همراهان حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الیوم نقش‌های کلیدی و تاثیرگذاری در دوران ظهور خواهند داشت. در ادامه به برخی از این نقش‌ها اشاره می‌کنم:

یاران و همراهان حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الیوم در برخی روایات آمده است که تعدادی از یاران حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الیوم را زنان تشکیل خواهند داد. این زنان با ایمان قوی و اخلاق والا، در کنار حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الیوم به برقراری عدالت و اصلاح جوامع کمک خواهند کرد.

نقش تربیتی: که مهم‌ترین نقش زنان در دوران غیبت و ظهور است و به تعبیر معروف «از دامن زن مرد به معراج رود» زنان نقش بسیار مهمی در آموزش و تربیت نسل‌های آینده خواهند داشت.

ترویج و گسترش دین اسلام: با تربیت صحیح و آموزش مفاهیم دینی به فرزندان و جامعه، زنان می‌توانند به ترویج و گسترش دین اسلام کمک کنند.

حفظ وحدت و همبستگی: زنان می‌توانند با ترویج محبت، مهربانی و همبستگی در خانواده‌ها و جوامع، به حفظ وحدت و همبستگی کمک کنند و از تفرقه و اختلافات جلوگیری کنند.

حمایت از عدالت و مبارزه با ظلم: زنان می‌توانند با حمایت از عدالت و مبارزه با ظلم و ستم، نقش فعالی در برقراری حکومت عدل الهی ایفا کنند.

این نقش‌ها نشان‌دهنده اهمیت و جایگاه والای زنان در زمان ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الیوم است. زنان به عنوان نیمی از جامعه، نقش‌های کلیدی و تاثیرگذاری در برقراری عدالت و اصلاح جوامع خواهند داشت. که مهم‌ترین آنها همان نقش تربیتی است.

۱۵. نقش دعا و توسل در دوران غیبت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الیوم چیست؟ پس چرا هرچه دعا می‌کنیم فرج اتفاق نمی‌افتد؟

دعا به‌طور کلی نقش‌های مهمی از جمله نقش تربیتی خاص برای خود ما دارد. و علاوه بر آن دعا و توسل در دوران غیبت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الیوم بسیار اهمیت دارد و به عنوان یکی از وظایف مهم منتظران شناخته می‌شود. در ادامه به برخی از نقش‌ها و اثرات دعا و توسل در دوران غیبت اشاره می‌شود:

تقویت ایمان: دعا و توسل به امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الیوم باعث تقویت ایمان و رابطه معنوی با خداوند و امام معصوم می‌شود. این ارتباط معنوی به منتظران کمک می‌کند تا در مسیر صحیح بمانند و از انحرافات دوری کنند.

آرامش قلبی: دعا و توسل می‌تواند به عنوان وسیله‌ای برای آرامش قلبی و تسکین روحی عمل کند. در مواجهه با مشکلات و سختی‌ها، دعا به انسان کمک می‌کند تا به خداوند و وعده‌های الهی اعتماد کند و آرامش یابد.

تعمیل در فرج: دعا برای تعجیل در فرج حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الیوم نشان‌دهنده اعتقاد و ایمان عمیق به ظهور ایشان است. وقتی تک‌تک دل‌ها متوجه حضرت و ظهور ایشان شد، این یکان‌ها تبدیل به دهگان خواهد شد و اجتماع قلوب اتفاق خواهد افتاد و خود حضرت فرمودند اگر قلوب شیعیان ما بر عهد و پیمانی که از آنان خواسته شده

جمع می‌شد هرگز ظهور به تأخیر نمی‌افتاد. (طبرسی، احمد بن علی، الاحتجاج علی أهل اللجاج، محقق، خراسان، محمد باقر، مشهد، نشر مرتضی، چاپ اول، ۱۴۰۳ق، ج ۲، ص ۴۹۹) پس همین دعاها می‌تواند به عنوان عاملی برای تسریع در فرج عمل کند و خداوند به دعای بندگان صالح خود پاسخ دهد.

حفظ وحدت و همبستگی: دعا و توسل به امام مهدی عجل الله تعالی فرجه می‌تواند باعث ایجاد وحدت و همبستگی دلهای منتظران شود؛ افراد با دعا و توسل مشترک به یک هدف واحد نزدیک‌تر می‌شوند و از اختلافات دوری می‌کنند. و از طرفی این دعا موجب محبت و همبستگی بیشتر قلب و جان منتظران با امام زمان عج می‌شود که این عامل خود باعث نزدیک شدن ظهور می‌شود.

اما در مورد سوال شما که چرا هرچه دعا می‌کنیم فرج اتفاق نمی‌افتد، باید گفت که: یکی از دلایل تأخیر در ظهور می‌تواند عدم آمادگی معنوی و اجتماعی جامعه باشد. تا زمانی که جامعه به سطحی از آمادگی نرسد، ظهور رخ نخواهد داد. دعاهای ما می‌تواند به آماده‌سازی جامعه و فرد کمک کند. و دعا در کنار شرایط ظهور اثر بخش است که شرایط ظهور در سوالات قبلی توضیح داده شد. پیامبر ص فرمودند: نقش دعا مثل نمک غذای شماست. (فرمودند: دعا همراه با کار خیر، به اندازه نمک برای غذا کافی است. امالی طوسی، ص ۵۳۴، ح ۱۱۶۲. «یا اباذر، یکفی من الدعاء مع البر ما یکفی الطعام من الملح»؛ ای اباذر، همان‌گونه که مقدار کمی از نمک برای غذا کافی است، دعا همراه با نیکوکاری کفایت می‌کند. بحار الانوار، ج ۷۷، ص ۸۳) مگر ما در آن همه مواد غذایی چقدر نمک می‌ریزیم؟! به تعبیر فلسفی دعا یک علت ناقصه هست که در کنار علل دیگر ایفای نقش می‌کند نه به تنهایی. پیامبر اکرم ص فرمودند: «یا اباذر! مثل الذی یدعو بغير عمل کمثل الذی یرمی بغير وتر»؛ (مجلسی، بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۸۳) ای اباذر! کسی که دعا می‌کند ولی عمل نکند مانند کسی است که کمان دست می‌گیرد ولی تیر ندارد. دعای بدون عمل مانند کمان بدون تیر است.

بر این اساس ما باید دعا کنیم و در کنار دعا، شرایط دیگر ظهور را فراهم کنیم و بقیه امور را به خدا بسپاریم. دعاهای ما نشان‌دهنده آمادگی و اشتیاق ما برای ظهور است، اما زمان دقیق ظهور به حکمت الهی بستگی دارد. در عین حال، حکمت الهی به همین اجتماع قلوب و رفتار و آمادگی ما تعلق می‌گیرد که خود در قرآن فرموده: «إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ»؛ (رعد: ۱۱) خداوند سرنوشت هیچ قومی را تغییر نمی‌دهد تا آنچه مربوط به خودشان است تغییر دهند.

به هر حال، دعا و توسل نقش بسیار مهمی در دوران غیبت دارد و باید با ایمان و اطمینان به خداوند و وعده‌های الهی ادامه یابد.

۱۶. در نامه‌ای از امام زمان عجل الله تعالی فرجه بیان شده است که اگر شیعیان ما یک پارچه وفادار به پیمانشان بودند، ظهور ما به تأخیر نمی‌افتاد. مراد از این پیمان چیست؟

متن توقیع شریف امام زمان عج این است: قال الامام المهدي عليه السلام: «لَوْ أَنَّ أَشْيَاعَنَا وَفَقَهُمُ اللَّهُ لَطَاعَتَهُ عَلَى اجْتِمَاعٍ مِنَ الْقُلُوبِ فِي الْوَفَاءِ بِالْعَهْدِ عَلَيْهِمْ لَمَا تَأَخَّرَ عَنْهُمْ الْيَمْنُ بِلِقَائِنَا وَتَعَجَّلَتْ لَهُمُ السَّعَادَةُ بِمُشَاهَدَتِنَا». (طبرسی، احمد بن علی، الاحتجاج علی أهل اللجاج، ج ۲، ص ۴۹۹)

حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه فرمودند: «اگر شیعیان ما - که خداوند آنها را در راه پیروی از خود موقفشان دارد- دل‌هایشان در وفا به پیمانی که با ما دارند، یک پارچه بود، از فیض ملاقات ما محروم نشده و سعادت دیدار با ما (ظهور) زودتر فراهم می‌شد». حال منظور از «عهد و پیمان الهی» که باید به آن وفا کنیم چیست؟ در پاسخ باید گفت: از این حدیث شریف نکاتی استفاده می‌شود:

الف. این جملات، قسمتی از نامه‌ای است که از ناحیه مقدّس امام زمان عجل الله تعالی فرجه برای شیخ مفید رحمته الله فرستاده شده است. حضرت در این نامه، بعد از سفارش‌های لازم به شیخ مفید و دستورهای به شیعیان، به امر مهمّی که سبب غیبت ایشان شده است، اشاره می‌کنند. حضرت، «نبود صفا و یک‌دلی» را سبب غیبت خود می‌شمرند. تاریخ و سنت و قانون الهی نشان داده است که تا مردم نخواهند و تلاش نکنند، حق بر جای خویش قرار نمی‌گیرد و حکومت به دست اهلش نمی‌رسد. تجربه امام امیرالمؤمنین علیه السلام، امام حسن علیه السلام و امام حسین علیه السلام، دلیل آشکاری بر این مطلب است؛ لذا سعی و کوشش در توبه و تضرّع به درگاه الهی، و نیز انجام اعمال شایسته می‌تواند در تسریع ارتباط با امام زمان عجل الله تعالی فرجه و ظهور آن حضرت مؤثر باشد.

ب. خداوند متعال از شیعیان عهد و پیمان گرفته که از امامان پیروی کنند و این پیروی سبب تشرّف به لقای امام زمان عج (شخصی یا عمومی) خواهد بود. حفظ و تقویت پیوند قلبی با امام عصر عجل الله تعالی فرجه و تجدید دایمی عهد و پیمان با آن حضرت یکی از وظایف مهمی است که هر شیعه منتظر در عصر غیبت بر عهده دارد. بدین معنا که یک منتظر واقعی حضرت حجت با وجود غیبت ظاهری آن حجت الهی، هرگز نباید احساس کند که در جامعه بی‌مسئولیت رها شده و هیچ تکلیفی نسبت به دین و نیز امام و مقتدای خود ندارد.

ج. درباره مراد از عهد و پیمانی که در این روایت بدان اشاره شده، چند توضیح ارائه شده است که تقریباً در یک راستا و با تعبیرهای مختلف می‌باشند:

۱. همان عهد و پیمان الهی که در قرآن نیز بدان اشاره شده است. (نک: معنای «عهد الله» و «میثاق» در قرآن)
۲. استقامت و پایبند بودن بر خط و مسیر اسلام ناب بدون هیچ انحراف. (قزوینی، محمد کاظم، الإمام المهدي عجل الله تعالی فرجه من المهدی الی الظهور، ص ۳۰۰ - ۳۰۱، قم، دار الانصار، چاپ اول، ۱۴۲۷ق)
۳. یاری رساندن به امام مهدی عجل الله تعالی فرجه از راه ایمان و عمل صالح. (اصفهانی، محمد تقی، وظیفه الأنام فی زمن غیبه الإمام عجل الله تعالی فرجه، ص ۷۶، بی‌جا، دلیلنا، چاپ چهارم، ۱۴۲۹ق)

۱۷. یعنی تا الان ۳۱۳ نفر برای حضرت، یار نشده‌اند که ایشان ظهور نمی‌کنند؟

اصلی‌ترین جواب این سؤال در پاسخ به شرایط ظهور داده شد. که علاوه بر وجود یاران لازم و کافی برای حضرت مهدی عج، باید جهان هم آماده پذیرش ولایت آخرین حجّت الهی باشد. اما در مورد یاران حضرت به طور اختصاصی چند نکته بیان می‌شود:

۱. بر اساس اعتقادات شیعه، یکی از شروط ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه وجود ۳۱۳ یار وفادار و کامل‌الایمان برای ایشان است. این افراد باید از لحاظ تقوا، علم، و قدرت اجرایی در سطحی بالا باشند. تعداد ۳۱۳ نفر یاران اشاره به یاران پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله در جنگ بدر دارد که نشانه‌ای از اهمیت این افراد در جریان ظهور است. و در واقع مردم یک زمان باید به چنان رشد و نخبگانی برسند که ۳۱۳ نخبه تمام عیار تقدیم امام زمان عج کنند.

۲. یاران لازم برای قیام و ظهور حضرت منحصر به ۳۱۳ نفر نیستند بلکه اینان سرلشکران سپاه حضرت‌اند ولی در رتبه بعدی، حلقه ۱۰ تا ۱۵ هزار نفری را داریم و در حلقه بعدی ۱۰۰ هزار به بالا که در جمع حداقل برای قیام حضرت حدود ۱۱۰ هزار یار و یاور لازم است.

۳. مردم یک زمان باید به چنین رشدی برسند که در یک دوره چنین تعداد سربازی برای سربازی حضرت تربیت و آماده کنند نه مردم همه زمان‌ها! وگرنه در طول غیبت کبری شاید بیش از ۱۰ تا ۳۱۳ نفر به دنیا آمده و رفته باشند؛ بنابراین، مردم هر زمانی که شرایط ظهور را فراهم کنند (ایجاد آمادگی جهانیان و تربیت یاران کافی) ظهور نصیب آنها خواهد شد و البته منتظران واقعی زمان‌های قبلی هم می‌توانند رجعت کنند.

۱۸. حوادث یمن و سوریه (سفیانی و یمانی) آیا زمینه ظهور یا مصداق ظهور حضرت می‌باشد؟

با توجه به پاسخی که در مورد نشانه‌ها و علائم ظهور از یک طرف و شرایط ظهور از طرف دیگر بیان شد، جواب این سوال هم معلوم می‌شود. به این بیان که حوادث و رویدادهایی که در یمن و سوریه رخ داده‌اند، از جمله جنگ‌ها و نزاع‌های مختلف، ممکن است به عنوان نشانه‌هایی پیش‌بینی شده در مورد وقایع قبل از ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه تلقی شوند، اما این موارد به تنهایی نمی‌توانند به عنوان مصداق یا زمینه ظهور حضرت محسوب شوند. ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه یک واقعه بزرگ و جهانی است که تحت مشیت الهی انجام خواهد شد. بسیاری از محققان و علمای اسلامی معتقدند که رویدادهایی که در جهان رخ می‌دهند، ممکن است نشانه‌هایی از نزدیکی ظهور باشند، اما به تنهایی نمی‌توانند به عنوان مصداق یا زمینه ظهور محسوب شوند.

به عنوان مثال، در کتاب‌ها و منابع دینی، به حوادث و رویدادهایی اشاره شده که ممکن است نشان‌دهنده نزدیکی ظهور باشند، اما همیشه باید توجه داشت که تحقیق و تفسیر این رویدادها باید با دقت و توجه به منابع معتبر و معتبر انجام شود. و یکی از پیچیده‌ترین و مهم‌ترین مباحث مهدویت، تطبیق نشانه‌های ظهور (آنچه در روایات بیان شده) بر اتفاقات و مصادیق خارجی است و نوعاً افرادی که این تطبیق‌ها را انجام داده‌اند دچار خطا شده‌اند. بنابراین وظیفه ما این است که به دنبال فراهم کردن شرایط ظهور باشیم نه رصد نشانه‌های صرف.

به طور کلی، تحلیل حوادث یمن و سوریه و حوادث و وقایع مشابه در ارتباط با ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف نیاز به بررسی جامع و دقیق دارد و نباید شتاب زده مطالبی را بیان کرد همان گونه که امروزه متأسفانه این مطالب شتاب زده در فضای مجازی بسیار زیاد است.

۱۹. آیا مهدویت تنها یک مفهوم دینی است یا به مسائل اجتماعی و سیاسی نیز مرتبط است؟

مهدویت نه تنها یک مفهوم دینی عمیق و مهم در اسلام است، بلکه به مسائل اجتماعی و سیاسی نیز ارتباط دارد. این مفهوم در طول تاریخ و تا به امروز نقش مهمی در تحولات اجتماعی و سیاسی ایفا کرده است. باور به ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به عنوان موعودی که عدالت و صلح جهانی را برقرار خواهد کرد، تأثیرات عمیقی بر افکار و اعمال جوامع اسلامی داشته است.

از نظر اجتماعی، مهدویت امید به آینده‌ای بهتر و عادلانه را در دل مؤمنان تقویت می‌کند و به عنوان یک نیروی معنوی انگیزه‌دهنده عمل می‌کند. این باور می‌تواند افراد را به تلاش برای بهبود جامعه و مقابله با ظلم و بی‌عدالتی ترغیب کند.

از نظر سیاسی، مهدویت می‌تواند به عنوان یک ایده‌ال سیاسی مطرح شود که گروه‌ها و جریان‌های مختلف برای دستیابی به آن تلاش می‌کنند. در طول تاریخ، بسیاری از حرکت‌ها و انقلاب‌ها با الهام از این مفهوم شکل گرفته‌اند و رهبران آن‌ها ادعا کرده‌اند که به دنبال برقراری عدالت و ایجاد جامعه‌ای مبتنی بر ارزش‌های اسلامی و در راستای حکومت مهدوی هستند.

به طور کلی، مهدویت مفهومی چندبعدی است که علاوه بر ابعاد دینی و فردی، به مسائل اجتماعی و سیاسی نیز پیوند خورده و تأثیرات گسترده‌ای در جامعه اسلامی داشته است.

۲۰. آیا شیطان (ابلیس) به دست امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف کشته خواهد شد؟ و اگر کشته شود این بی‌عدالتی نیست که مردم قبل از ظهور این قدر به چالش کشیده شدند و مردم بعد از ظهور راحتند؟

آنچه در ارتباط با این پرسش می‌توان گفت این است که در قرآن به زمان مرگ شیطان و این که به دست چه کسی کشته خواهد شد، اشاره نشده است. قرآن در چندین فراز تنها به این موضوع اشاره می‌کند که شیطان از خداوند درخواست مهلت کرد و «گفت: پروردگارا تا روز رستاخیز به من مهلت بده». تقاضایش نیز به اجابت رسید و خداوند به او فرمود:

«به تو مهلت داده خواهد شد». و در آیه ۳۸ سوره حجر آمده است که به او گفته شد: «به تو تا روز معینی مهلت داده خواهد شد».

اما در مورد زمان مرگ شیطان اکثر مفسران می‌گویند زمانش نفخ صور اول، یعنی پایان جهان مادی و مرگ تمام موجودات است.

این نظر در روایاتی به صورت مستقیم و یا غیر مستقیم مورد تأیید قرار گرفته است. به عنوان نمونه، شیخ صدوق در کتاب علل الشرایع به اسناد خود نقل می‌کند که مراد از «یوم الوقت المعلوم» که به شیطان تا آن زمان فرصت داده شد، همان روز رستاخیز است و مرگ او میان نفخه اول (که همگان خواهند مرد) و نفخه دوم (که همگان زنده خواهند شد) رخ خواهد داد. (شیخ صدوق، علل الشرائع، ج ۲، ص ۴۰۲)

بر خلاف این نظر مشهور؛ اما روایاتی در کتاب‌های قابل استناد - اما با سندهایی ضعیف - وجود دارد که بر اساس آن، شیطان در هنگام ظهور به دست رسول خدا ﷺ و یا به دست امام زمان عجل الله تعالی فرجه کشته خواهد شد:

(الف) از امام صادق علیه السلام نقل شده است: روز معین روزی است که رسول خدا ﷺ شیطان را بر روی سنگ بیت المقدس ذبح می‌کند. (قمی، علی بن ابراهیم، تفسیر القمی، ج ۲، ص ۲۴۵)

(ب) از وهب بن جمیع نقل شده است: از امام صادق علیه السلام پرسیدم که منظور از «یوم وقت معلوم» که به شیطان مهلت داده شده است، چه روزی است؟

امام علیه السلام فرمود: ای وهب! آیا گمان می‌کنی آن روز، همان روز رستاخیز است که مردم در آن زنده می‌شوند؟ نه! بلکه خدای عز و جل او را مهلت داد تا روزی که قائم ما ظهور کند که در آن روز، حضرتشان موی پیشانی ابلیس را گرفته و گردنش را می‌زند! روز وقت معلوم آن روز است! (طبری آملی، محمد بن جریر، دلائل الامامه، ص ۴۵۳؛ عیاشی، کتاب التفسیر، ج ۲، ص ۲۴۲)

البته روایاتی که ناظر به این مطلب هستند در کتاب‌های معتبرتری، مانند کتب اربعه نقل نشده‌اند و در همین راستا، مفسران بزرگی؛ مانند شیخ طوسی و شیخ طبرسی، قتل ابلیس در زمان ظهور را حتی به عنوان یک احتمال در کتب تفسیری خود مطرح نکرده‌اند و نظر آنان نیز مانند دیگر مفسران، آن است که روز رستاخیز پایان مهلت ابلیس خواهد بود؛ زیرا می‌دانیم که در زمان بعد از ظهور نیز این گونه نیست که دیگر هیچ فردی گناه نکند و تمام جهانیان تبدیل به فرشته شوند.

البته می‌توان روایات یاد شده را با فرض پذیرش و با توجیه و تسامح این گونه تفسیر کرد که ذبح شیطان هنگام ظهور نه به معنای نابودی او است؛ بلکه اقدامی نمادین بوده، بدین معنا که با برقراری حکومت عدل مهدوی، قدرت عمل شیطان در وسوسه انسان‌ها بسیار کاهش می‌یابد؛ از این رو گویا در حقیقت او به مرده‌ای متحرک تبدیل می‌شود است. در روایات هم داریم که موقع ظهور حضرت دست روی سر مردم می‌کشند و عقل آنها را کامل می‌کنند؛ (قال الامام الباقر علیه السلام: «إِذَا قَامَ قَائِمُنَا وَضَعَ يَدَهُ عَلَى رُؤُوسِ الْعِبَادِ، فَجَمَعَ بِهَا عُقُولَهُمْ وَكَمَلَتْ بِهَا أَحْلَامَهُمْ»؛ امام باقر علیه السلام فرمودند: هنگامی که قائم ما حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه قیام کند، دست قدرت و مرحمت خود را بر سر بندگان نهد، و از برکت آن دست، عقل‌های آنان جمع و خرد آنان به کمال رسد. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۲۸) بر این اساس انسان عاقل دنبال شیطان و کارهای شیطانی نمی‌رود. و زمانی که شیطان تبعیت نشود انگار مرده است به مصداق مثل معروف «تَمُوتُ الْبَاطِلُ بِتَرْكِ ذِكْرِهِ»؛ باطل با یاد نشدنش می‌میرد.

بنابراین مردم هر زمانی که شرایط ظهور را فراهم کنند و به رشد و عقلانیت برسند، از آزار و اذیت‌های شیطان هم بیشتر در امانند؛ چون با اعمال و اجازه ما شیاطین توان ورود و جولان پیدا می‌کنند و اگر عقل انسان رشد کند چنین اجازه‌ای نمی‌دهد.